

PRO SILVA: Europees samenwerkingsverband

Het is alweer acht jaar geleden, dat een aantal bosbouwers uit tien Europese landen besloot tot een samenwerkingsverband met de naam PRO SILVA. Ze hadden grote bezwaren tegen het kaalkapsysteem in het bosbeheer. Kort daarop werd ook in Nederland onder de paraplu van de Bosbouwvereniging een groep mensen actief om andere vormen van bosbeheer meer bekendheid te geven en om ervaringen uit te wisselen.

PRO SILVA propageert een vorm van bosbeheer die zoveel mogelijk de natuurlijke processen volgt. Het bosbeheer is er op gericht de instandhouding, bescherming en het beheer van bosecosystemen zo te optimaliseren, dat de vele functies van bossen duurzaam en betaalbaar vervuld kunnen worden. Dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan.

De benadering

Hoe wil PRO SILVA de doelstelling bereiken? Het hoe verschilt niet alleen per groeiplaats, ook de beheergeschiedenis speelt een belangrijke rol. PRO SILVA discussieert dan ook bij voorkeur in het bos zelf over het hoe en waarom van het gewenste beheer van het betreffende bos. Daarbij blijken er soms meerdere oplossingen mogelijk. In het Nederlands Bosbouw tijdschrift van december 1992 is al uitgebreid stilgestaan bij de beheerbenadering van PRO SILVA. Kort samengevat komt die neer op:

* zorg voor het bosecosysteem vormt de basis;

* geen kaalkap, maar oogstmethode die bodem en opstand ontzien;

* beoordeling van het bos en ingrepen aan individuele bomen;

* benutten van natuurlijke processen;

* evenwicht tussen bijgroei en oogst.

PRO SILVA probeert dit beheer ook in voorbeeldbossen en -bedrijven gestalte te geven en zichtbaar te maken.

Voorgeschiedenis

In de loop van de 18e eeuw was het met de bossen in midden Europa en met name in Duitsland zo slecht gesteld, dat men inzag dat het anders moest. Voor het eerst sprak men over een meer duurzame benadering van het bos.

Grote bebossingen leidden in de vorige eeuw, met name onder invloed van de ideeën van Hartig, tot grote gelijkjarige monoculturen van vooral grove den en fijnspar. Catastrofen door storm, insecten, schimmels, sneeuw e.d. zorgden voor toenemende aandacht voor de groeiplaats en voor de eigenschappen van de verschillende boomsoorten. Gayer (1886) zag in de groeiplaats het belangrijkste, maar ook meest gevaar lopende productiemiddel van de bosbouw. Hij probeerde de kwaliteit van de groeiplaats te behouden en te verbeteren door gemengde bossen te realiseren en gebruik te maken van natuurlijke verjonging.

Onder invloed hiervan kwam in de jaren twintig van deze eeuw de zogenaamde "Dauerwald"-beweging in Duitsland op. Die keerde zich af van de gelijkjarige monocultuur als bosbouwkundig doel. In plaats daarvan kozen de aanhangers van deze beweging

voor blijvend ongelijkjarige mengingen ontstaan uit natuurlijke verjonging en door het bos consequent te beoordelen op basis van individuele bomen.

De Dauerwald-beweging zag het bos als een levend organisme. Möller (1922) sprak over het "Waldwesen", waarmee hij probeerde aan te geven dat er samenhang is tussen bomen, bodemplanten, schimmels, dieren en bodem. Een ecologische benadering dus, al was dit woord toen nog niet in zwang.

Arbeitsgemeinschaft Naturgemässe Waldwirtschaft (ANW)

In 1950 wordt in Duitsland de ANW opgericht. Die borduurt voort op het gedachtegoed van de Dauerwald-beweging (zie Wobst, H. 1979). De ANW streeft naar groepsgewijs ongelijkjarig gemengd bos bestaande uit soorten en rassen die op de betreffende groeiplaats thuishoren en waarvan de voorraad kwalitatief en kwantitatief zo goed mogelijk is. Het ideaalbeeld van het bos komt dicht in de buurt van het plenterbos. De ANW telt veel particuliere boseigenaren onder haar aanhang; de activiteiten richten zich vooral op het in het bos bespreken van de beheerideeën en -ervaringen van de eigenaar.

De ANW kan als de Duitse PRO SILVA-organisatie worden beschouwd en heeft bij het ontstaan van PRO SILVA-Europa een belangrijke rol gespeeld.

Ontwikkelingen in Nederland

Een belangrijke persoon voor het beheer van het bos in Nederland in het begin van deze eeuw is houtvester Van Schermbeek.

Deze beheerder van de staatsbossen bij Breda en later leraar aan de Hogere Land-, Tuin- en Bosbouwschool is een aanhanger van de ideeën van Gayer. Samen met zijn geestverwanten/volgelingen Jager Gerlings, Jansen en Blokhuis heeft hij grote invloed gehad op de aanleg van heidebebossingen, vooral in Drenthe. De groep onderhoudt intensieve contacten met houtvester Erdmann, die in Neubrichshausen (in Nedersaksen) al veel ervaring heeft opgedaan met de problemen van heidebebossingen. Opvallend is de grote aandacht van deze bosbouwpiëners voor het bos als levensgemeenschap, voor de verbetering van de gedegradeerde bodems door aanleg van gemengde bossen met een goede strooiselvertering en de afkeer van de in die tijd gebruikelijke monoculturen van met name grove den.

In de vijftiger en zestiger jaren zien we onder invloed van een rationalisatie- en mechanisatierage een ontmenging van oorspronkelijk gemengd bos en een terugkeer naar een grootschalige, agrarische benadering van het bosbeheer met grote monoculturen en kaalkap als kenmerken.

De gevolgen van de stormen van 1972 en 1973 brengen de gedachten over een meer ecologische benadering weer op gang, een ontwikkeling die ook wordt gevoed door de excursie van de Bosbouwvereniging in 1978 naar Erdmannshausen en Osterholz-Scharmbeck, twee houtvesterijen in Nedersaksen die al langere tijd volgens de ideeën van de ANW worden beheerd.

Voorzichtige pogingen tot een ander beheer van het bos met kleinschaliger ingrepen en gebruikmaking van natuurlijke processen zijn het gevolg, zowel bij

particulieren als in Staatsbossen. In 1984 worden vervolgens in het beleidsvoornemen Meerjarenplan Bosbouw onder meer de volgende uitgangspunten voor bosbouwkundig verantwoord ingrijpen in bossen geformuleerd:

- instandhouden van het bosklimaat;
- zo weinig mogelijk ingrijpen in de bosbodem;
- zo veel mogelijk aansluiten bij natuurlijke processen;
- verjongen met bij de groeiplaats passende bomen;
- beperking van risico's door variatie in soorten en leeftijd.

Met de oprichting van de Nederlandse werkgroep PRO SILVA van de bosbouwvereniging en een duidelijke keuze in het Bosbeleidsplan van 1993 voor de beheermethoden van PRO SILVA en geïntegreerd bosbeheer vinden deze inzichten steeds breder erkenning en toepassing.

Duurzaamheid en biodiversiteit

Sinds de United Nations Conference on Environment and Development (UNCED) in 1992 in Rio de Janeiro is er wereldwijd veel

aandacht voor biodiversiteit en duurzaamheid van het bosbeheer. In Rio zijn ook de "Forest Principles" opgesteld, met daarin de uitgangspunten voor het mondiale bosbeheer. De bosbeheerstrategie van PRO SILVA sluit hier goed op aan.

Tijdens het aanstaande 2e internationale PRO SILVA-congres op 29, 30 en 31 mei in Apeldoorn wordt ruim aandacht worden geschonken aan duurzaamheid en biodiversiteit in het beheer van bossen.

Zo probeert PRO SILVA bij te dragen aan het verder ontwikkelen van onze kennis van en ervaring met verantwoord en duurzaam beheer van onze bossen.

Literatuur

Gayer, K. (1886): *Der gemischte Wald - seine Begründung und Pflege, insbesondere durch Horst- und Gruppenwirtschaft*. Berlin: Verlag P. Parey.

Möller, A. (1922): *Der Dauerwaldgedanke: Sein Sinn und seine Bedeutung*. Berlin: Verlag von Julius Springer.

Wobst, H. (1979): *Geschichtliche Entwicklung und gedankliche Grundlagen naturgemässer Waldwirtschaft*. Forstarchiv blz. 22-33.